

Sygn. akt **XXVIII C 3344/22**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia **19 kwietnia 2023 roku**

Sąd Okręgowy w Warszawie XXVIII Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: sędzia del. Michał Maj

Protokolant: Julia Kraszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu **19 kwietnia 2023 roku** w Warszawie

sprawy z powództwa **P. C.**

przeciwko **Bankowi (...) S.A. z siedzibą w W.**

o ustalenie i zapłatę

1. zasądza od pozwanego na rzecz powoda:

a. kwotę **113.243,53 zł (sto trzynaście tysięcy dwieście czterdzieści trzy złote 53/100)** z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia **15 marca 2022 roku** do dnia zapłaty,

b. kwotę **55.653,53 CHF (pięćdziesiąt pięć tysięcy sześćset pięćdziesiąt trzy franki szwajcarskie 53/100)** z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia **15 marca 2022 roku** do dnia zapłaty,

2. oddala powództwo w pozostałej części,

3. zasądza tytułem zwrotu kosztów procesu od pozwanego na rzecz powoda kwotę **3.663 zł (trzy tysiące sześćset sześćdziesiąt trzy złote)**.

Sygn. akt **XXVIII C 3344/22**

UZASADNIENIE

Strona powodowa (dalej także jako: kredytobiorca, konsument) wniosła o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu zawartej pomiędzy stronami i zasądzenie od pozwanego kwot 113.343,53 zł i 55.653,53 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 27.08.2021 r. do dnia zapłaty. Pozwany wniosł o oddalenie powództwa.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 19.07.2005 r. strona powodowa zawarła z pozwanym bankiem umowę kredytu nr (...) o następującej treści.

Bank udziela kredytobiorcy kredytu w złotowej równowartości waluty wymiennej w kwocie 76.600,13 CHF na zakup lokalu mieszkalnego nr (...) w W. przy ul. (...) i jego wykończenie, zwanego dalej kredytem z zastrzeżeniem ust. 5 (§ 1 ust. 1 i § 2 ust. 1).

Kwota w CHF określona w CHF w ust. 1 stanowi kwotę, w oparciu o którą będzie obliczona kwota kredytu wyrażona w złotych przy uruchomieniu kredytu oraz przy spłacie rat kapitału i odsetek (§ 1 ust. 3).

Uruchomienie kredytu następuje w złotych, przy jednoczesnym przeliczeniu kwoty kredytu na CHF po kursie kupna dewiz obowiązującym w banku w dniu uruchomienia kredytu (§ 1 ust. 4).

W przypadku wzrostu kursu CHF w okresie między dniem zawarcia niniejszej umowy a dniem uruchomienia transzy kredytu bank może obniżyć kwotę kredytu wyrażoną w CHF w takim stopniu, aby nie przekraczała 97,95% wartości przedmiotu kredytowania. Zmiana kwoty kredytu w związku ze zmianą kursu nie wymaga zawarcia aneksu do niniejszej umowy (§ 1 ust. 5).

Bank udziela kredytu na okres od dnia 19.07.2005 roku do dnia 18.07.2022 roku (§ 3 ust. 1).

Wypłata kredytu następuje w transzach (§ 5 ust. 1).

Kredytobiorca zobowiązany jest dokonywać spłaty rat kredytu w złotych, według kursu sprzedaży ogłaszanego przez bank na dzień spłaty określony w niniejszej umowie (§ 10 ust. 2).

Kredytobiorca oświadcza, że przed podpisaniem umowy otrzymał wyciąg z „Taryfy opłat i prowizji Banku (...) S.A. za czynności bankowe w obrocie krajowym i zagranicznym” w części dotyczącej niniejszej umowy oraz „Regulamin udzielania przez Bank (...) S.A. kredytów hipotecznych dla osób fizycznych”, zapoznał się z ich treścią i uznaje ich wiążący charakter (§ 26 ust. 1).

Dowód: umowa – k. 32-36.

Regulamin udzielania przez Bank (...) S.A. kredytów hipotecznych dla osób fizycznych (załącznik nr 1 do zarządzenia nr B 16/2004 prezesa zarządu (...) z dnia 5.07.2004 r.) miał następującą treść.

Tabela kursów – tabela kursów walut Banku (...) S.A. obowiązująca o godz. 8.00 w dniu, w którym nastąpiła operacja (§ 2 pkt 34).

Bank udziela kredytów hipotecznych w złotych lub denominowanych do kursu EUR, USD lub CHF, z zastrzeżeniem ust. 2 (§ 6 ust. 1).

Bank może wyrazić zgodę na udzielenie kredytu w innej walucie, niż określona w ust. 1 (§ 6 ust. 2).

Realizacja kredytu denominowanego następuje w złotych w wysokości odpowiadającej równowartości kredytu wyrażonego w walucie wymiennej przeliczone wg tabeli kursów, po kursie kupna: 1) dewiz w przypadku bezgotówkowej realizacji kredytu, 2) pieniędzy w przypadku gotówkowej realizacji kredytu (§ 33).

Spłata kredytu denominowanego wraz z odsetkami następuje w złotych, w ratach określonych w walucie bazowej kredytu w umowie kredytu, po ustalonym wg tabeli kursów kursie sprzedaży: 1) dewiz przy płatnościach w formie bezgotówkowej, 2) pieniędzy przy płatnościach w formie gotówkowej (§ 34 ust. 1).

Dowód: regulamin – k. 37-47.

Zawarcie powyższej umowy zostało poprzedzone złożeniem przez stronę powodową zaakceptowanego przez bank wniosku o udzielenie kredytu w kwocie 199.221 zł, denominowanego w CHF.

Dowód: wniosek – k. 121-122.

W dniu 16.01.2012 r. strony zawarły aneks do umowy kredytu, pozwalający na spłatę rat kredytu bezpośrednio w CHF.

Dowód: aneks – k. 49v.

Kredyt został uruchomiony w okresie od dnia 20.07.2005 r. do dnia 22.03.2007 r. kwotą łącznie 208.729,16 zł. Strona powodowa w okresie od dnia 10.08.2005 r. do dnia 5.07.2021 r. uiściła wobec pozwanego łącznie kwoty:

- 104.529,11 zł i 55.653,53 CHF tytułem spłaty rat kredytu,
- 2.785,47 zł tytułem składek ubezpieczenia niskiego wkładu własnego,
- 3.662,83 zł tytułem składek ubezpieczenia pomostowego,
- 2.028,90 zł tytułem prowizji przygotowawczej,
- 237,22 zł tytułem opłaty za zawarcie aneksu,
- 100 zł tytułem opłaty za wydanie zaświadczenia.

Dowód: zaświadczenie – k. 61-65.

Powód zaciągnął kredyt w celu uzyskania środków na zakup lokalu mieszkalnego przeznaczonego na zaspokojenie swoich potrzeb mieszkaniowych. Nieruchomość ta nie była wynajmowana ani wykorzystywana do prowadzenia działalności gospodarczej. W 2021 r. pod adresem lokalu została zarejestrowana działalność gospodarcza córki powoda, ale działalność ta nie była prowadzona pod adresem tej nieruchomości, ponieważ zamieszkuje w P.. Powód nie negocjował postanowień umowy kredytu dotyczących powiązania z kursem waluty obcej i sposobu przeliczeń kursowych. Przed zawarciem umowy przedstawiciel banku nie powiedział powodowi, w jaki sposób jest tworzona tabela kursowa banku, jak jest ustalana wysokość spreadu obciążającego kredytobiorcę, w jaki dokładnie sposób ryzyko kursowe związane z kredytem przekłada się na wysokość rat i zadłużenia kredytobiorcy, nie przedstawił historycznego wykresu kursu CHF/PLN, nie przedstawił symulacji obrazującej wpływ zmian kursu CHF/PLN na wysokość rat kredytu i zadłużenie wyliczane w PLN. W czasie zawierania umowy kredytu powód nie miał dochodów ani oszczędności w CHF oraz nie miał żadnego wykształcenia ani doświadczenia zawodowego w dziedzinach ekonomii, finansów i bankowości. Powód miał wtedy wykształcenie wyższe z zakresu zarządzania przedsiębiorstwem i pracował jako analityk finansowy w (...) S.A. Powód zorientował się, że zawarta przez niego umowa zawiera niedozwolone postanowienia umowne w 2021 r., a od dnia wniesienia pozwu zna, rozumie i akceptuje skutki stwierdzenia nieważności umowy oraz nie zgadza się na utrzymanie w mocy zawartych w umowie niedozwolonych postanowień umownych. Kredyt został całkowicie spłacony w lipcu 2022 r., a w 2022 r. pozwany bank wydał powodowi dokumenty stwierdzające ten fakt, w tym także zgodę na wykreślenie hipoteki zabezpieczającej roszczenia wynikające z umowy.

Dowód: przesłuchanie powoda – k. 166-167.

Podstawę ustaleń faktycznych stanowiły wymienione dokumenty, których treść ani autentyczność nie była kwestionowana przez strony, oraz zeznania strony powodowej, które były spójne, logiczne, konsekwentne i pobawione sprzeczności oraz znajdowały potwierdzenie w pozostałych dowodach. Powyższe dowody były wystarczające dla oceny stanowisk i żądań stron, a pozostałe dowody nie miały istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Dowód z opinii biegłego został pominięty, ponieważ rozpoznanie sprawy nie wymagało wiadomości specjalnych (art. 278 § 1 k.p.c.).

Wniosek o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka S. F. zgłoszony przez pozwany bank został następnie cofnięty (k. 149).

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo jest zasadne.

Konsument.

Dowody przeprowadzone w sprawie nie budzą wątpliwości co do tego, że umowa kredytu wiąże się z działalnością gospodarczą pozwanego, a zarazem brak jest takiego związku w przypadku kredytobiorcy, a zatem należy go uznać

za konsumenta (art. 22¹ k.c.). Oceny tej nie neguje fakt zarejestrowania działalności gospodarczej pod adresem nieruchomości sfinansowanej za środki pochodzące z kredytu, ponieważ rejestracja ta miała charakter wyłącznie ewidencyjny, gdyż w nieruchomości tej nigdy faktycznie nie była prowadzona działalność gospodarcza, a ponadto sama rejestracja miała miejsce kilka lat po zawarciu umowy kredytu.

Indywidualne uzgodnienia.

Ciężar dowodu, że postanowienia umowy wprowadzające powiązanie kredytu z kursem CHF i określające sposób przeliczeń kursowych zostały indywidualnie uzgodnione, spoczywał na banku (art. 385¹ § 4 k.c.), który temu ciężarowi nie sprostał - nie można bowiem uznać „wyboru waluty” kredytu przez konsumenta za negocjacje, skoro sprowadza się to jedynie do zatwierdzenia jednej z kilku możliwości oferowanych przez bank, zaś sam sposób przeliczania kursów walut był ustalany jednostronnie przez bank.

Sama kwota kredytu (w CHF) nie była uzgodniona indywidualnie, ponieważ ustalenia określonej kwoty franków szwajcarskich dokonał pozwany bank – kredytobiorca we wniosku kredytowym wskazał określoną kwotę w PLN, natomiast bank dokonał jej przeliczenia na CHF według swojej tabeli kursowej, a zatem bez uzgodnienia z konsumentem – podanie kwoty kredytu w walucie obcej było konieczne z uwagi na konstrukcję kredytu denominowanego i nie wynikało z woli konsumenta, którego celem było uzyskanie środków w PLN, skoro miały one być przeznaczone na realizację celu mieszkaniowego w Polsce.

Klauzula ryzyka kursowego.

Klauzula ryzyka kursowego (§ 1 ust. 1 umowy w zakresie określenia kwoty kredytu w walucie CHF) określał główne świadczenie umowy kredytu, lecz nie został sformułowany w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1 k.c.), ponieważ analiza treści umowy i okoliczności jej zawarcia nie pozwala na stwierdzenie, że kredytobiorca został należycie poinformowany o konsekwencjach ryzyka kursowego związanego z umową. Informacja ta powinna jednoznacznie wskazywać na to, że ryzyko kursowe jest nieograniczone i obejmować realne przykłady obrazujące charakter tego ryzyka i jego potencjalne skutki, w tym w szczególności historyczny wykres kursu CHF/PLN za okres co najmniej kilkunastu lat i symulację wpływu wzrostu tego kursu o co najmniej kilkadziesiąt procent na wysokość rat kredytu i zadłużenia kredytobiorcy liczone w PLN. Tymczasem informacje udzielone przez pozwanego bank tych wymogów nie spełniały. Wobec tego należało uznać, że klauzula ryzyka kursowego kształtuje prawa i obowiązki konsumenta sprzecznie z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385¹ § 1 k.c.), skoro pomimo niezyskania stosownych informacji konsument, który nie miał dochodów ani oszczędności w CHF, został obciążony nielimitowanym ryzykiem zmiany kursu tej waluty, przed którym nie był w stanie zabezpieczyć się w żaden sposób.

Klauzula ryzyka kursowego w umowie kredytu denominowanego w walucie obcej określa samą kwotę kredytu, czyli najistotniejsze postanowienie umowy kredytu. A zatem nie ma w ogóle możliwości, aby „luka” powstała po tej klauzuli mogła zostać uzupełniona przepisem prawa krajowego.

Klauzule przeliczeniowe.

Klauzule przeliczeniowe (§ 1 ust. 4 i § 10 ust. 2 umowy) nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c.), tj. prostym i zrozumiałym językiem (art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13/EWG), ponieważ ich treść nie pozwala na stwierdzenie, w jaki sposób pozwany bank ustala kurs CHF dla celu wykonania umowy kredytu, a także kształtują one prawa i obowiązki konsumenta sprzecznie z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385¹ § 1 k.c.). W oparciu o te postanowienia kredytobiorca został obciążony koniecznością pokrywania kosztów spreadu, pomimo że koszty te nie odpowiadały żadnej usłudze świadczonej przez bank na rzecz klienta, a w umowie brak jest jednoznacznej informacji o tym, że konsument ponosi takie koszty, jaka jest ich wysokość i z czego one wynikają. Ponadto klauzule przeliczeniowe dawały pozwanemu bankowi całkowitą swobodę w sposobie kształtowania wysokości kursu waluty obcej, ponieważ postanowienia umowy w żaden sposób nie precyzowały, w oparciu o jakie zasady kurs waluty obcej miał być ustalany przez bank, a zatem bank mógł ustalić ten kurs na dowolnym poziomie. W rezultacie bank w

oparciu o klauzule przeliczeniowe uzyskał rzeczywistą możliwość dowolnego kształtowania wysokości świadczeń kredytobiorcy, co jest w oczywisty sposób sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta.

Należy przy tym zwrócić uwagę, że konstrukcja kredytu denominowanego determinowała to, że zakres swobody banku w kształtowaniu praw i obowiązków stron był jeszcze dalej idący aniżeli przy kredycie indeksowanym. Mianowicie w kredycie indeksowanym kwota kredytu była od początku podana w PLN, a zatem umowa przewidywała wprost wysokość świadczenia, które ma spełnić bank. Natomiast z uwagi na fakt, że w kredycie denominowanym kwota kredytu była wskazana w CHF, a jej wypłata była dokonywana w PLN po dokonaniu przeliczenia przez bank, oznaczało to, że w tego rodzaju kredycie bank decyduje nie tylko o wysokości świadczeń spełnianych przez kredytobiorcę, ale także o wysokości świadczenia spełnianego przez siebie.

Treść umowy kredytu zawartej przez strony naruszała prawa i obowiązki konsumenta jeszcze bardziej aniżeli „standardowe” umowy kredytu denominowanego. Mianowicie postanowienia tej umowy przewidywały, że w przypadku wzrostu kursu CHF w okresie między dniem zawarcia niniejszej umowy a dniem uruchomienia transzy kredytu bank może obniżyć kwotę kredytu wyrażoną w CHF w takim stopniu, aby nie przekraczała 99,65% wartości przedmiotu kredytowania, a zmiana kwoty kredytu w związku ze zmianą kursu nie wymaga zawarcia aneksu do niniejszej umowy (§ 1 ust. 5 umowy). Tym samym zmiana kursu CHF/PLN nie mogła być korzystna dla kredytobiorcy i zarazem nie mogła być niekorzystna dla banku. Mianowicie spadek kursu CHF/PLN, powodował, że kredytobiorca otrzymywał niższą kwotę kredytu w PLN, jednak wzrost kursu CHF/PLN nie powodował, że otrzymywał wyższą kwotę kredytu w PLN, skoro bank mógł tę kwotę obniżyć jednostronną decyzją (zmiana kwoty nie wymagała zawarcia aneksu. Tak daleko idące zróżnicowanie praw i obowiązków stron na niekorzyść konsumenta oznacza, że również § 1 ust. 5 umowy należy uznać za niedozwolone postanowienie umowne.

Sąd dokonał oceny, czy postanowienia umowne są niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), według stanu z chwili zawarcia umowy.¹ Tym samym dla powyższej oceny nie miały żadnego znaczenia okoliczności takie jak sposób wykonywania umowy, wieloletnie wykonywanie umowy przez kredytobiorcę bez żadnych zastrzeżeń, faktyczny sposób ustalania wysokości kursów waluty obcej przez bank i ich relacja do innych kursów występujących na rynku, późniejsze zmiany regulaminu pozwanego banku, późniejsze zmiany stanu prawnego (w szczególności wejście w życie ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw) czy kwestia ewentualnego zawarcia przez strony aneksu do umowy kredytu upoważniającego kredytobiorcę do spłaty rat kredytu bezpośrednio w walucie obcej. Dla oceny abuzywności klauzul przeliczeniowych nie miało znaczenia, że wybór kredytu powiązanego z kursem waluty obcej pozwalał kredytobiorcy na skorzystanie z niższego oprocentowania (LIBOR CHF).

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c., niedozwolone postanowienia umowne nie wiążą konsumenta, zatem brak jest podstaw do modyfikacji tych postanowień lub uznania, że nie wiążą one konsumenta jedynie w pewnym zakresie ani uzupełnienia powstałej po tych postanowieniach „luki” jakkolwiek treścią, w tym w szczególności przepisami prawa krajowego. Odmienne zapatrywanie byłoby sprzeczne z brzmieniem oraz celem przepisów art. 385¹ § 1 k.c. i art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG.² Przede wszystkim zaś uzupełnienie umowy przepisem prawa krajowego nie może mieć miejsca w sytuacji, w której usunięcie z umowy nieuczciwego warunku prowadzi do jej nieważności, która jest akceptowana przez konsumenta,³ zaś w niniejszej sprawie kredytobiorca nie zgodził się na obowiązywanie umowy z nieuczciwymi warunkami ani na uzupełnienie jej treści przepisem prawa krajowego, natomiast wyraził zgodę na stwierdzenie nieważności umowy, będąc świadomym wynikających z tego konsekwencji. Co więcej, przepisem krajowym służącym uzupełnieniu treści umowy nie mógłby być art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu obowiązującym od dnia 24.01.2009 r., ponieważ jest on przepisem prawa krajowego o charakterze ogólnym, który nie ma zastosowania konkretnie do umów zawieranych pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem⁴, a ponadto ma on zastosowanie tylko „jeżeli przedmiotem zobowiązania jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej” (art. 358 § 1 k.c.), a zatem nie dotyczy on zobowiązań wynikających z umowy kredytu denominowanego w walucie obcej, w której jedynie kwota kredytu została wyrażona w walucie polskiej, natomiast wszystkie zobowiązania (wypłata kredytu przez bank i spłata rat kredytowych przez kredytobiorcę) zostały oznaczone w walucie polskiej.

Klauzule przeliczeniowe określają świadczenia główne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., ponieważ nie tylko samo powiązanie kredytu z walutą obcą, ale również sposób dokonywania przeliczeń kursowych koniecznych do realizacji takiej umowy określają samą istotę umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej. Uznanie tych klauzul za niedozwolone postanowienia umowne skutkuje nieważnością całej umowy kredytu⁵ (art. 58 § 1 k.c.), ponieważ skoro określają one sposób wykonania umowy kredytu, to bez nich nie jest wiadomo, jak ta umowa ma być wykonywana, a zatem umowa ta po wyłączeniu z niej klauzul przeliczeniowych nie może dalej obowiązywać (w rozumieniu art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG).

Należy przy tym mieć na uwadze, że w przypadku kredytu denominowanego, który podlegał wypłacie tylko w PLN, skutek w postaci nieważności umowy wobec stwierdzenia abuzywności klauzuli przeliczeniowej dotyczącej wypłaty kredytu w złotych po kursie kupna banku jest jeszcze bardziej ewidentny aniżeli w przypadku innych umów kredytu powiązanych z walutą obcą. Skoro bowiem kwota kredytu była wyrażona w CHF, lecz wypłata kredytu była możliwa tylko w PLN, to wyłączenie z umowy regulującej sposób przeliczenia CHF na PLN dla celu wypłaty kredytu powoduje, że nie jest w ogóle możliwe ustalenie kwoty PLN, w której kredyt ma zostać wypłacony, a tym samym nie jest możliwe ustalenie treści podstawowego świadczenia banku, o którym mowa w art. 69 ust. 1 ustawy Prawo bankowe. Stanowisko to znajduje oparcie w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego, który wskazał, że „umowa jest umową kredytu denominowanego, w której określono kwotę kredytu w walucie obcej i przewidziano jednocześnie, że wypłata powinna nastąpić w złotych. Eliminacja klauzuli przeliczeniowej w takiej umowie sprawia, że nie wiadomo, jaką kwotę powinien wypłacić bank. Oznacza to, że brakuje niezbędnego elementu konstrukcyjnego stosunku prawnego i niemożliwe jest jego uzupełnienie.”⁶ Faktem jest, że w dawniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego dopuszczano możliwość utrzymania w mocy umowy kredytu denominowanego po stwierdzeniu bezskuteczności niedozwolonych klauzul przeliczeniowych przez uznanie, że kwotą kredytu nie jest kwota wskazana w umowie w CHF,⁷ lecz kwota faktycznie wypłacona przez bank w PLN, jednak zabieg ten de facto stanowi niedopuszczalną ingerencję Sądu w treść umowy kredytu wykraczającą poza ramy wynikające z art. 385¹ § 1 k.c. i art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG, która została wprost wykluczona w aktualnym orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości.⁸

Bezwzględna nieważność umowy.

Brak jest podstaw do uznania umowy kredytu za bezwzględnie nieważną. Zawieranie umów kredytu powiązanych z walutą obcą (indeksowanych i denominowanych) jest i było dopuszczalne w świetle art. 353¹ k.c. i art. 69 ustawy Prawo bankowe w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia umowy. Treść umowy nie naruszała także zasady nominalizmu (art. 358 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 23.01.2009 r.), ponieważ udzielenie przez bank kredytu w walucie obcej było możliwe w dacie zawarcia umowy. Jak wyjaśniono wcześniej, postanowienia umowne obciążające kredytobiorcę nieograniczonym ryzykiem kursowym oraz dające bankowi całkowitą swobodę w kształtowaniu kursu waluty obcej stanowią niedozwolone postanowienia umowne (art. 385¹ § 1 k.c.), co wyłącza możliwość uznania ich za sprzeczne z zasadami współzycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.) lub sprzeczne z naturą stosunku prawnego kredytu indeksowanego do waluty obcej (art. 353¹ k.c.).⁹

Interes prawny.

Kredyt został całkowicie spłacony, a zatem pozwany nie żąda od strony powodowej spełnienia jakichkolwiek dalszych świadczeń w wykonaniu tej umowy, a także wyraził zgodę na wykreślenie hipoteki zabezpieczającej roszczenia wynikające z tej umowy kredytu. Tym samym wszelkie stosunki prawne związane z nieważnością umowy kredytu sprowadzają się do zwrotu świadczeń nienależnych, co uzasadnia powództwo o zapłatę i zarazem czyni niezasadnym powództwo o ustalenie, które wobec tego zostało oddalone z uwagi na brak interesu prawnego (art. 189 k.p.c.).

Świadczenie nienależne.

Nieważność umowy kredytu ex tunc oznacza, że wszystkie świadczenia spełnione na jej podstawie stanowią świadczenia nienależne (condictio sine causa) podlegające zwrotowi na podstawie art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c.

Natomiast fakt, że bankowi przysługuje wobec kredytobiorcy analogiczne roszczenie sam z siebie nie może uzasadniać oddalenia powództwa kredytobiorcy o zapłatę na podstawie art. 411 pkt 2 lub k.c.10 Nie zachodzą także przesłanki do zastosowania art. 409 k.c. lub art. 5 k.c.

Strona powodowa w okresie od dnia 10.08.2005 r. do dnia 5.07.2021 r. uiściła wobec pozwanego łącznie kwoty 104.529,11 zł i 55.653,53 CHF tytułem spłaty rat kredytu, a zatem należność w tej wysokości należało zasądzić na rzecz strony powodowej od pozwanego.

Nieważność umowy kredytu oznacza, że kredytobiorcy nie wiążą nie tylko postanowienia zobowiązujące do regulowania rat kredytu, ale także wszelkich innych należności pobieranych przez bank na swoją rzecz. Tym samym bank powinien zwrócić kredytobiorcy wszelkie pobrane od niego opłaty i prowizje związane z umową kredytu, w tym w szczególności prowizję od udzielenia kredytu, opłatę przygotowawczą, opłaty za podwyższone ryzyko, wyceny, inspekcje itd. Zwrotowi nie podlegają jedynie opłaty i prowizje, które bank pobrał od kredytobiorcy nie w związku z umową kredytu, ale z prowadzeniem rachunku bankowego (opłaty za prowadzenie rachunku, korzystanie z karty płatniczej lub kredytowej itp.), ponieważ nieważność umowy kredytu nie powoduje nieważności umowy o prowadzenie tego rachunku. Wobec tego Sąd zasądził od pozwanego także kwotę 2.028,90 zł tytułem zwrotu prowizji przygotowawczej i kwotę 237,22 zł tytułem zwrotu opłaty za zawarcie aneksu.

Co więcej, nieważność umowy kredytu obejmowała nieważność także wszystkich jej postanowień umownych, nakładających na powoda obowiązek regulowania składek ubezpieczeniowych, których beneficjentem (ubezpieczonym) jest bank, takich jak ubezpieczenie pomostowe i ubezpieczenie niskiego wkładu własnego. Tego rodzaju ubezpieczenia dawało ochronę ubezpieczeniową bankowi, a tym samym nawet po przekazaniu składek ubezpieczenia towarzystwu ubezpieczeniowemu pozostaje on beneficjentem ubezpieczenia, a zatem pozostawał wzbogacony (art. 409 k.c.) dzięki uzyskaniu ochrony ubezpieczeniowej. Wobec tego Sąd zasądził od pozwanego także kwotę 2.785,47 zł tytułem składek ubezpieczenia niskiego wkładu własnego i kwotę 3.662,83 zł tytułem składek ubezpieczenia pomostowego.

Sąd oddalił powództwo w zakresie obejmującym żądanie zasądzenia od pozwanego kwoty 100 zł tytułem zwrotu opłat za zaświadczenia. Nie jest bowiem wiadomo, z jakiego tytułu opłaty te zostały pobrane od kredytobiorcy, w szczególności zaś podstawą ich pobrania nie jest umowa kredytu, która nie zawiera żadnych postanowień w tym zakresie. Nie jest wykluczone, że podstawą pobrania tych opłat były postanowienia innej umowy lub regulaminu, jednak nie zostały one przedstawione przez stronę powodową. Tym samym nie jest znana podstawa faktyczna i prawa zarówno co do przyczyny pobrania tych opłat od kredytobiorcy, jak i co do uzasadnienia ich zwrotu. Należy także mieć na uwadze fakt, że za pobrane opłaty bank wyświadczył rzeczywistą usługę, tj. wydał żądane przez powoda zaświadczenia, które okazały się dla niego użyteczne, skoro posłużyły mu do wykazania wysokości swojego roszczenia w niniejszej sprawie. W rezultacie żądanie pozwu nie zostało przez stronę powodową udowodnione (art. 6 k.c.), a wobec tego należało je oddalić.

Przedawnienie.

Roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego przedawnia po upływie wynikającego z art. 118 k.c. terminu 6 lat na koniec roku kalendarzowego (10 lat co do roszczenia o zwrot świadczeń spełnionych przed dniem 9.07.2018 r., zgodnie z art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy - kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw). Termin przedawnienia roszczenia konsumenta o zwrot świadczeń spełnionych na podstawie umowy kredytu, która jest nieważna bądź zawiera niedozwolone postanowienia umowne rozpoczyna bieg z dniem, w którym konsument dowiedział się (lub przy zachowaniu należytej staranności powinien był się dowiedzieć) o tym, że umowa jest nieważna lub że zawiera niedozwolone postanowienia umowne.¹¹, a z przeprowadzonych dowodów wynika, że miało to miejsce najwcześniej w 2021 r. Wobec tego w tym roku rozpoczął się bieg terminu przedawnienia (art. 120 § 1 k.c.) roszczenia kredytobiorcy o zapłatę, który nie upłynął jeszcze w dniu złożenia pozwu, kiedy to doszło do przerwania biegu tego terminu (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.). Tym samym roszczenie strony powodowej nie jest przedawnione.

Odsetki.

Roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego stanowi roszczenie bezterminowe, a zatem staje się wymagalne po wezwaniu do zapłaty (art. 455 k.c.). Wezwanie to nastąpiło z chwilą doręczenia pozwanemu odpisu pozwu, który zawierał precyzyjnie sformułowane żądanie, a w treści uzasadnienia pozwu wyraźnie powołano się na nieważność umowy wynikającą z zawarcia w niej niedozwolonych postanowień umownych. Treść pozwu nie pozostawiała zatem jakichkolwiek wątpliwości co do tego, że kredytobiorca nie zgadza się na utrzymanie w mocy niedozwolonych postanowień umownych, jest świadomy wszystkich konsekwencji związanych z nieważnością umowy i akceptuje je. Także w toku przesłuchania strona powodowa potwierdziła, że już w dacie wniesienia pozwu znała, rozumiała i akceptowała wszystkie skutki nieważności tej umowy. Pozew został doręczony pozwanemu w dniu 28.02.2022 r. (k. 85), co oznacza, że pozwany powinien był spełnić świadczenie dochodzone pozwem w terminie 14 dni od tej daty, a zatem popadł w opóźnienie z dniem 15.03.2022 r. i od tej daty zostały od niego zasądzone odsetki ustawowe za opóźnienie na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. Natomiast przedprocesowe wezwanie do zapłaty nie było skuteczne, ponieważ nie wskazywało konkretnej kwoty, której domagał się powód.

Koszty procesu.

Wartość przedmiotu sprawy wynosiła 567.111 zł, a powództwo zostało uwzględnione co do kwoty 358.381 zł, co oznacza, że strona powodowa wygrała sprawę w 63%, a strona pozwana w 37%, co uzasadniało stosunkowe rozliczenie kosztów procesu (art.100 k.p.c.). Strona powodowa poniosła koszty procesu w łącznej kwocie 11.834 zł (1.000 zł tytułem równowartości opłaty od pozwu, 34 zł tytułem równowartości opłaty skarbowej od pełnomocnictwa, 10.800 zł tytułem kosztów zastępstwa prawnego w stawce wynikającej z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych), z czego należne było 63% tej kwoty, czyli 7.455 zł. Strona pozwana poniosła koszty procesu w kwocie 10.834 zł (34 zł tytułem równowartości opłaty skarbowej od pełnomocnictwa, 10.800 zł tytułem kosztów zastępstwa prawnego w stawce wynikającej z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych), z czego należne było 37% tej kwoty, czyli 3.792 zł. Po odliczeniu należnej stronie pozwanej kwoty 3.792 zł od kwoty 7.455 zł należnej stronie powodowej pozostała kwota 3.663 zł, którą należało zasądzić od strony pozwanej na rzecz strony powodowej.

1 por. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20.06.2018 r., III CZP 29/17,

2 por.:

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 3.10.2019 r., C-290/18, D.,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29.04.2021 r., C-19/20, Bank (...),

3 por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 – C-82/21, (...), pkt 78,

4 por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 - C-82/21, (...), pkt 76,

5 por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.12.2019 r., V CSK 382/18,

6 por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26.05.2022 r., II CSKP 650/22,

7 por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.10.2019 r., IV CSK 309/18,

8 por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 – C-82/21, (...), pkt 79, 83-84,

9 por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28.04.2022 r., III CZP 40/22,

10 por.:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16.02.2021 r., III CZP 11/20,
 - uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z mocą zasady prawnej z dnia 7.05.2021 r., III CZP 6/21,
- 11 por.:
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9.07.2020 r., (...), C-698/18 i C-699/18,
 - wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 16.07.2020 r., (...), C-224/19 i C-259/19,
 - wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 22.04.2021 r., (...), C-485/19,
 - wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 10.06.2021 r., (...), C-776/19 - C-782/19,
 - wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., (...), C-80/21 – C-82/21,
 - uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z mocą zasady prawnej z dnia 7.05.2021 r., III CZP 6/21,
 - uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13.01.2022 r., III CZP 61/22.